

járásuk állt – nyelvtanilag és földrajzilag egyaránt – a szláv nyelvjárások középpontjában, a szlávok bölcsője itt ringott.⁵⁸

Jan Kollár irodalmi kölcsönösségi elmélete, valamint az ezt éltető erőteljes össz-szláv tudata és nacionalizmus-ellenessége az 1830-as évek közepe tájától inkább már gátolta, mintsem segítette az önálló szlovák tudat és nemzeti ideológia kialakulását. Jól érzékeltte ugyan a nemzetek közötti „*forró hazaszeretet*” fellángolását, de ebben az új, megváltozott helyzetben is arra törekedett, hogy megakadályozza a szláv „törzsek” között megjelenő különbségek és feszültségek elmélyülését. Továbbra is arra hivatkozott, hogy csak a nagy, oszthatatlan, egységes „*nemzeti tömeg*” lehet hatással az emberiségre, mert ezek a nagy nemzetek az „*új idők teremtői*”, a kultúra tanítói és hordozói.⁵⁹ Ezért javasolta azt a szlovákok számára, hogy (irodalmi, nyelvi és kulturális tekintetben) a nagyobbakhoz, vagyis a csehekhez, és ez által a szlávokhoz csatlakozzanak. Semmiképpen ne olvadjanak össze a magyarokkal.

8. A szlovák nemzeti mozgalom új jelenségei az 1840-es években

Az 1830/40-es évek fordulója több tekintetben is fontos változásokat, jelentős elmozdulásokat hozott mind a szlovák nemzeti tudat, mind a szlovák nemzeti mozgalom szempontjából. Ez a változás közvetlen összefüggésben volt azzal, hogy a szervezkedés élére a szlovák „nemzetébresztők” harmadik – fiatal, evangélikus értelmiségiekből álló, romantikus – nemzedéke lépett, Ľudovít Štúr, illetve a „szlovák triumvirátus” vezetésével.

A szlovák identitás nyelvi alapjai

Az évtizedfordulón ugyan a Štúr-követők nemzetfelfogása nagyrészt még Ján Kollár „szláv nemzet”-ről és „szláv kölcsönösség”-ről kialakított ismert felfogásán alapult. Ám néhányan már eltávolodóban voltak a nagy előd össz-szláv és csehszláv irányultságú ideológiai befolyásától, s hamarosan eljutottak a „nemzeti törzsiség” (národná kmenovitos) gondolatához is. Kollár össz-szláv koncepciója köztudottan egy olyan hatalmas, egységes, képzeletbeli „szláv nemzet”-ből indult ki, amelynek határai a mai Vlagyivosztoktól a

Rajnáig, a Balti-tengertől Itáliáig terjednek, s amely 4 „törzsre” (értsd: népre, nemzetre) és dialektusra (orosz, lengyel, cseh és illír, azaz délszláv) oszlik. Ebben a felfogásban tehát a szlovákok a legjobb esetben is csupán a csehszláv törzs tagolatlan, önállótlan részei lehetnek. Az is ismert, hogy a szlovák evangélikusok liturgikus nyelve évszázadok óta a – češtinának, bibličtinának, králicei bibliának egyaránt nevezett – huszita biblia elavult cseh nyelve volt. Štúrék újítása egyfelől tehát az volt, hogy továbbléptek az „önálló szlovák törzsiség” felé. Továbbra is elismerték ugyan az össz-szláv egységet, mint ahogyan vállalták a Kollár-féle szláv kölcsönösséget is. A szláv nemzetet azonban már 11 önálló törzsre osztották. Ezek egyike volt a csehektől nyelvilag is független szlovák törzs, amely nemcsak a csehekkal, hanem a szláv nemzet többi tagjával is egymásmellettségben, s nem alá-fölérendeltségben él.¹ „A szlovák nyelvjárás” (1846) c. munkájában L. Štúr a szláv nemzet új értelmezését is megadta. A szlávok már nem nemzeti ideált jelentett, hanem az önálló szláv nemzeteket védő és megtartó közösséget. Ezzel úgy haladta meg a kollári-šafárikai „második nemzedék” szláv nemzeti, illetve közösségi tudatát, hogy annak nem az értelmét, hanem csupán a funkcióját értelmezte újra.²

Itt csak jelezni kívánjuk, mivel volt már róla szó, hogy az átalakuló szláv tudattal és a nyiladozó szlovák tudattal ekkor még jól összefért a „közös magyarországi haza” koncepciója is. Ez a felfogás L. Štúrál és csoportja néhány tagjánál – nem utolsó sorban Samuel Hoič és M. L. Šuhajda hatására – éppen az 1840-es évek elején formálódott ki a magyarosító törekvésekkel szembeni, keményedő nyelvviták során. Álláspontja lényegét (amelyre a 6. tanulmányban már utaltunk) a magyarságában megtámadott Štúr maga fejtette ki 1841 tavaszán, két magyar nyelvű írásában. A másodikban, amelyet Štúr Lajos néven (!) írt alá, hangsúlyozta a szláv nemzetiséghez és a magyar hazához való kettős kötődését. Ezen az alapon határozottan utasította vissza, hogy őt a haza iránti kötelességek leckéjéből bárki is kioktassa. Ő ugyanis mindig és mindenütt magyarnak tartotta magát, de sohasem született magyarnak, mert nemzetiségi tekintetben ő született szláv, és az is fog maradni.³

Az evangélikus és katolikus, valamint a cseh és szlovák együttműködés alakulása

Ez az új felfogás jó lehetőséget kínált a szlovák katolikus értelmiséggel való együttműködés újrafogalmazásához is. A korábbi időszak felekezeti megosztottságának alapját katolikus részről a „bermolákisták” evangélikusokétól eltérő

nemzetfelfogása jelentette. Anton Bernolák és követői ugyanis még az 1780-as évek végén létrehoztak egy – ún. nagyszombati, azaz nyugat-szlovák nyelvjárásán alapuló – irodalmi nyelvet. Az evangélikusoktól eltérően, Bernolákék már ekkor azt vallották, hogy a „szláv nemzet”-en belül a szlovákok önálló törzs, a nyelvük pedig önálló dialektus. Mivel egymás álláspontját kölcsönösen elutasították, az 1840-es évekig a többszöri próbálkozás ellenére sem jöhetett létre tartósabb együttműködés a két felekezet vezetői között. Az evangélikus vezetők közeledési szándékának, s egyúttal szemléletváltásuk egyik legelső jelének tekinthető – a korábban ugyancsak össz-szláv szemléletű – J. M. Hurban álláspontjának megváltozása. Az 1830-as évek végétől a bernoláki nyelvben Hurban már a szlovák törzsi önállóság és a szlovák nemzeti élet fejlesztésének legjobb eszközét kezdte látni. A nyiladozó szlovák tudatra utal öntudatos kijelentése: *„Mi szlovákok vagyunk és csak azáltal és főleg azáltal vagyunk szlávok. Mindegyik törzs önmagából fejlődik”*.⁴

Az 1830-as évek végén Hurbanon kívül másokban is megfogalmazódott már a katolikusokkal való együttműködés gondolata, a vallási-felekezeti megosztottság felszámolásának, valamint a szlovák „mozgalom” vezetése egységesítésének a szándéka. Ennek jegyében alakult meg a Štúr-csoporton belül 1837/38-ban a Vzajomnost nevű titkos szervezet, amelynek evangélikus vezetői, élükön J. M. Hurbannal és A. B. Vrchovskýval, a pozsonyi és nagyszombati katolikus ifjúsághoz, A. Bernolák fiatal követőihöz (az ún. újbermolákistákhoz) próbáltak utat találni. Az együttműködés több ok miatt is akadozott. A közeledésnek a Štúr-csoporton belül is voltak ellenzői. Az új katolikus generáció vezetői (Jozef Ščasny, Jozef Petrovič stb.) között is voltak néhányan, akik továbbra is ragaszkodtak a bernoláki irodalmi nyelvhez. Komoly akadályt jelentett, hogy a cseh nemzeti mozgalom vezetői az egymáshoz közeledő szlovák irányzatok eltérítésére törekedtek. Ők ugyanis abban voltak érdekeltek, hogy a szlovákok, akik között a ruszofilizmus is erősödőben volt, a cseh nemzeti mozgalommal működjenek szorosán együtt. A cseh nyelvűség tehát maradjon meg, ne jöjjön létre önálló szlovák irodalmi nyelv, illetve nemzeti mozgalom. A szlovákok is támogassák a csehek között ekkortájt megjelenő ausztrószláv politikai koncepciót, amely a szláv többségű Habsburg Monarchián belül cseh vezetéssel kívánta a szláv népeket egyesíteni, Habsburg uralkodó jogára alatt. Ám a cseh és szlovák vezetők 1839-es pozsonyi találkozásán a szlovák álláspontot megfogalmazó A. B. Vrchovský kijelentése – miszerint ők mindenekelőtt szlovákok, azután cseh-szlávok, de így szlávok is – nem a cseh reményeket erősítette.⁵

A cseh és szlovák együttműködés ugyan az 1840-es években is megmaradt, de František Palackýék erősödő gyanakvással, növekvő ellenségeskedéssel figyelték a szlovák mozgalom önállósodását, L. Štúrék kulturális, nyelvi, majd politikai követeléseit, nemzeti törekvéseit. Hiába nyugtatgatták őket a szlovákok, hogy a szlovák nemzeti mozgalom erősödése, önállósodása nem jelenti a cseh–szlovák viszony gyengülését, csupán új alapokra kerülését az egymásmellettség talaján, hasztalan. Az igazi feszültség azonban az új szlovák irodalmi nyelv megalkotásával keletkezett.

A közép-szlovák irodalmi nyelvi norma megteremtése

A német szellemi és kulturális forrásokból merítő „szlovák triumvirátus” (így nevezték az ifjú szlovák mozgalom három vezetőjét, L. Štúr, J. M. Hurbant és M. M. Hodžát) tagjai ugyanis – a herderi ihletésű „nyelvében él a nemzet” felfogás alapján – a szlovákok önálló nemzet voltát elsősorban egy minden szlovák által értett és használt új irodalmi nyelv megteremtésében látták. Nemcsak az irodalmi nyelv és a szlovák „törzsiség” között tételeztek fel szoros kapcsolatot, hanem ez utóbbi és a szlávok között is. *„Ha nem lenne szlovák nyelv – hangsúlyozta L. Štúr 1844. áprilisában – nem létezne az én szláv felfogásom, és az kétségbeejtő lenne. Az egyik a másikat tartja. Ezért állunk a szlovák nyelv mellett teljes lélekkel... A csehek ellen nem akarunk semmilyen savanyúságot: Isten ments!”*⁶ A hegeli filozófia tézis-antitézis-szintézis dialektikus szemléletét valló Štúr szerint a szlovák irodalmi nyelv megteremtése nem gyengíti, hanem erősíti a szláv egységet. A világszellem fejlődésének megfelelően, csakis a szlávok törzsi-nemzeti felaprózódásán keresztül vezethet az út a jövőbeni, magasabb szintű szláv egység megvalósulása felé.

A saját irodalmi nyelv létrehozásának egyaránt voltak ideológiai, teoretikus, tudományos, nyelvészeti, politikai, s nem utolsósorban gyakorlati okai. Az elavult cseh bibliai nyelvet a szlovák lakosság nem értette, de a – csehül többnyire alig tudó és eltérő helyesírást alkalmazó – tanítók sem ismerték igazán. Az előző időszakban Ján Kollárék már próbálkoztak a cseh nyelv szlovákosításával, de ez műnyelv volt, amelyet ráadásul Csehországban elutasítottak. A Bernolákék által megteremtett katolikus irodalmi nyelv ugyan a legközelebb állt a csehhez, de ezt a nyugat-szlovák dialektust viszonylag kevés szlovák beszélte, az evangélikusok pedig elutasították. Eközben viszont erősödtek a magyarosító törekvések. A felekezeten és nyelvileg megosztott szlovák papi értelmiségnek tehát a cseh és a magyar törekvésekkel szemben egyaránt

védenie és bizonyítania kellett a szlovákok önálló, és egyenjogú nemzeti voltát. Végül az elmaradott és számos eltérő dialektust beszélő szlovák paraszti lakosság felé való nyitás is megkívánta az „egy nyelven beszélés”-t.⁷

A szlovák irodalmi nyelv létrehozása 1843 elején kezdődött el. A szlovák triumvirátus tagjai februárban találkozóra jöttek össze Hurban hlubokai parókiáján. Itt született meg a döntés arról, hogy a legtöbb szlovák által beszélt vagy értett közép-szlovák nyelvjárást – amely leginkább Árva, Bars, Hont, Nógrád, Turóc és Zólyom megye lakói között volt elterjedve – teszik meg az új irodalmi nyelvi norma alapjának, a nemzeti egyesítés integrációs bázisának. A következő években főleg Štúr vállalta magára azt a fontos feladatot, hogy kidolgozza az új nyelv fonetikai, grammatikai, nyelvészeti stb. szabályait, alapjait. 1846-ban megjelent nyelvészeti munkáiban („Nárečja slovenskou” – „A szlovák nyelvjárás”; „Nauka reči slovenskej” – „A szlovák nyelv tana”) a fonetikai helyesírásban követte Bernolákot, ami nézeteltéréseket váltott ki a triumvireken belül. A szlovák nyelvjárások ugyanis főleg fonetikai szempontból különböztek egymástól. A szlovák írástudókban pedig az évszázadok során a cseh bibliai nyelv etimologikus helyesírása rögzült. Ez indította M. M. Hodžát arra, hogy 1846-ban a „Dobrou slovo slovákum”-ban, 1847-ben a Lőcsén megjelent „Epigenes slovenicus”-ban, majd egy évvel később a „Vetin o slovenčine” című írásaiban azt javasolja, hogy bizonyos mértékig vezessék be az etimologikus helyesírást. Így állt elő az a furcsa helyzet, hogy az 1840-es években egy ideig a szlovákoknak – a magyar és a német mellett – három írott nyelvük (čeština, bernolákčina és a képlékeny helyesírású slovenčina) is volt!⁸

Am egy idő múlva a közép-szlovák irodalmi nyelv, az ún. slovenčina kezdett jó visszhangra találni A. Bernolák követőinél, és a csoporthoz tartozó tekintélyes költőnél, Ján Hollýnál is. Ily módon a formálódó új nyelv kezdte áthidalni azokat az ellentéteket, amelyek a katolikus és evangélikus értelmiség között feszültek. Jó alapul szolgált a két táborra szakadt nemzeti intelligencia közeledéséhez, programjuk és (nyelvi, irodalmi, kulturális, nemzeti, politikai) törekvéseik egységesítéséhez, s ezzel az alapvető cél, a szlovák mozgalom egységének megteremtéséhez. Ennek a nem könnyű folyamatnak jelentős állomása volt a Tatrín nevű egyesület 1847 nyarán, Csejtén (ma: Čachtice) megtartott negyedik közgyűlése, ahol már 15, mások szerint 18 római katolikus pap is jelen volt.⁹ A gyűlés különbizottságot állított fel a helyesírás szabályainak megállapítására, a problémák tisztázására. A bizottság elnöke Štúr lett. Hat tagja közül három a katolikusok, három pedig az evangélikusok közül került ki. A tanácskozáson résztvevő nyelvtudós, Martin Hattala megbízást kapott az új

szlovák nyelvtan kidolgozására. Hattala nyelvtanát végül is 1851 októberében hagyták jóvá a szlovák nyelv evangélikus és katolikus híveinek pozsonyi találkozásán. Megegyeztek az irodalmi nyelv állandósításában, valamint – főként Hodža kezdeményezésére – a Hattala-féle, csehhez közelebb álló helyesírás bevezetésében is. A nyelvtudós munkáját („Rövid szlovák nyelvtan” – „Krátka mluvnica slovenská”) 1852-ben adták ki Pozsonyban, latin nyelven. A bevezetésében 3-3 katolikus és evangélikus konferencia-tag nyilatkozott ünnepélyesen arról, hogy a könyvben rögzített helyesírási és nyelvtani normákat magukra nézve kötelezőnek tartják, és követni fogják.¹⁰ 1851-re tehát nagyobb részt befejeződött a szlovák irodalmi nyelv kodifikációs munkája.

Ez azonban – Štúr bizakodása ellenére – nem jelentette gyors terjedését és elfogadását is a lakosság között.¹¹ Már az első marxista „Szlovákia története” című szintézis (1962) szerzői is fontosnak tartották kiemelni, hogy „*a szlovák nemzeti tudat általánossá válása a szlovák lakosság tömegeiben lassan haladt előre, akárcsak a szlovák irodalmi nyelv meghonosodása*” is. Az egyik legújabb monográfia (1998, illetve 2001) szlovák szerzője viszont már úgy látja, hogy „*a Štúr-féle szlovák nyelv már az ötvenes évek során általánosan használt irodalmi nyelvvé vált*”.¹² Bárhogyan is volt, az új irodalmi nyelv elfogadása – az adott történelmi körülmények között – jelentős politikai tettetnek számított, nemzetteremtő tényezővé vált. A magyar nyelv államnyelvvé tételével egyidejűleg a szlovák nemzeti „mozgalom” vezetői is döntöttek a saját irodalmi nyelv megteremtéséről és használatáról. Ezzel is demonstrálni kívánták mind a magyarosítók, mind pedig a csehbarátok felé, az első lépéseit tevő szlovák nemzet önálló és egyenrangú voltát.

A cseh–szlovák nyelvviita kirobbanása

Tisztában voltak ezzel a cseh nyelvhez ragaszkodó, idősebb szlovák evangélikus nemzedék tekintélyei is. Ján Kollár és P. J. Šafárik – a cseh nemzeti mozgalom vezetőivel egyeztetve – durva, sértegetésig fajuló támadásba kezdtek. Az új nyelvet „kanásznyelv”-nek titulálták, gyalázkodó jelzőkkel („piszkos”, „nem szép”, „hibás”, „valódi hüje” stb.) illették. A „magyarbérenc”-nek kikiáltott Štúrt és társait azzal vádolták, hogy el akarnak szakadni a csehektől, hogy meg akarják bontani a szláv és a csehszlovák egységet. Hiába bizonygatta Štúr ennek az ellenkezőjét. „*Némelyek talán azt fogják hinni – írta a „Szlovák nyelvjárás”-ban –, hogy a csehektől el akarunk szakadni, de Isten ments az elszakadástól... Mi abban a kötetlenségben, amelyben velük voltunk, továbbra is*

*maradni, ... velük szellemi kapcsolatban (kiemelés tőlem – K. L.) lenni” akarunk, „mint ahogy tőlük, mint testvérektől is ugyanezt várjuk”.*¹³ „A szlovák nyelv tana” c. írásában a szlovák nyelv helyzetére, a cseh nyelvhez való viszonyára is részletesen kitért. *„Az említett szláv nyelvek között a tót (értsd: szlovák – K. L.) különálló helyet foglal el. Mint néptörzs a többi törzsünk közepén telepedett le a százcsúcsú Tátra alatt, régi bástyának és a szlávok Európában való első telepítvényeinek; éppen úgy nyelvünk is az összes szláv nyelv közepén van és úgy képzelhető el, mint egy gombolyag, melyből a szalak nemzetünk (a szláv) összes egyéb oldalai felé húzódnak. Ezért áll oly közel nyelvünk mindegyikhez, mint átmenet egy nyelvcsoporthoz a másikhoz”.*¹⁴ Ugyanebben az évben, a Štúrtól radikálisabb szemléletű Hurban egy újságcikkben határozottan, és igen taktikusan szögezte le, hogy a nemzeti tudatra ébredt szlovákság különálló nemzet, amelynek a csehekétől eltérő nyelve van. Saját maga urának kell lennie, saját magát kell megmentenie. Egyébként is a szlovák törzs *„nem a cseh, hanem a magyar koronáért ontotta véré, más egység keretébe van beförve, mint a cseh, ezért másutt is kell védelmét keresnie, mint a csehszláv, azaz a cseh literátorság képmutató nagyságában... Nemzetünk és nyelvünk szülőháza a magyar (uhorská) haza...”*¹⁵

Hurban fenti kiállása csupán válasz volt arra a – szlovák nyelvet és mozgalmat ért, fent említett – goromba támadásra, amelyet a Cseh Nemzeti Múzeum által 1846-ban kiadott 240 oldalas polémikus munka indított el. A „Hangok” („Hlasové”) ugyanis, amelyet Kollár szerkesztett és nagyrészt ő is írt, azoknak a vezető cseh (J. Jungman, Fr. Palacký, Sembera stb.) és szlovák értelmiségieknek (J. Kollár, P. F. Šafárik, B. Tablic stb.) nyilatkozatait közölte, akik az önálló szlovák irodalmi nyelvben és nemzetben a csehek ellen irányuló támadást láttak. Meglátásuk szerint ez a szlovák törekvés gyengíti a cseh–szlovák nyelvi, kulturális és nemzeti egységet. Szétforgácsolja és megosztja a szláv nemzetet, hiszen – Šafárik szavaival élve – *„romba dönti az eddigi építést, hogy kő kövön ne maradjon”.* A csehek, morvák és *„magyarországi tótok”* egy eredetűek, és a 9. században egy politikai kormányzat alatt éltek. A szlovákok irodalmi, nyelvi törekvése tehát nem történeti, csakis spekulatív, teoretikus, eszmei lehet, önkényesen kigondolt alapon nyugszik. Vagyis *„nem köti össze a jövőt a múlttal, hanem megszakítja azt”.*¹⁶ A cseh nemzeti-politikai törekvéseknek megfelelően Palacký szintén kétségbe vonta a szlovákok független nemzet voltát, hiszen *„semmilyen politikai jogokkal nem rendelkezik”.* Ő is hangsúlyozta, hogy a magyarok honfoglalásáig *„a csehek, morvák és tótok egy egységes nemzet voltak mind nyelvük, mind országos*

kormányuk tekintetében. A nagy Szvatopluk birodalma mindnyájukat egyesítette”.¹⁷ A polémiában Kollár tíz évvel korábbi érvekkel hozakodott elő. „Legdöntőbb egy irodalom felvirágozására az olvasóközönség nagysága, olvasó azonban csak ott van, ahol **nagy terület** van és sok ember. Már pedig Magyarországon kevés szlovák él, nekik írni és könyvet nyomtatni **nem éri meg a fáradságot**”. Ő is kiemelte, hogy: „Mi tótok, csehek, morvák és sziléziai szlávok, amióta élünk, anyagilag és szellemileg, nemzetileg és nyelvileg sokféleképp voltunk összekapcsolva. A cseh nyelv... a tótból fejlődött, annak leánya”. Így tehát a cseh nyelv „nem valami idegen elem a tótok között, hanem édes honi hajtás”.¹⁸

Még a Hurbantól óvatosabb és taktikusabb Štúr is szint vallott, amikor 1846. júniusában nyíltan szembeszállt a nagy tekintélyű Kollárral. Egy S. B. Hroboňnak címzett levelében ugyanis úgy látta, hogy Kollár álláspontja „tele van hazugsággal és rágalmazással. Arra válaszolni kell”.¹⁹ Az év elején egyébként már figyelmeztette, és tisztelettudóan meg is róttá Kollárt, mivel „Szlovákia (Slovensko) minden részéből szüntelenül kapunk leveleket arról, hogy Ön a mi Szlovák Újságunk ellen harcol, attól eltéríteni akar, ... és mindezt csak azért, mert van újságunk, tehát életünk egyetlen orgánusát megdönteni akarja. Ezen összes tudósítások teljesen fel vannak háborodva Ön ellen”.²⁰ Ján Kollárék azonban nem hagyták abba a támadást. Sőt, az evangélikus egyházon belül 1846/47-ben elérték, hogy az egyházi tanács megtiltotta híveinek a közép-szlovák nyelven írott sajtókiadványok olvasását. Az 1919 óta Pesten lelkészkedő Kollár megtiltotta a neki alárendelt tanítónak a részvételt a – Štúrék által szorgalmazott – vasárnapi iskola szervezésében, majd annak működését is betiltotta. Ugyancsak 1847-ben történt, hogy gyűjtést kezdeményezett a konzervatív, aulikus nemesség és arisztokrácia körében, azzal a céllal, hogy a pozsonyi szláv tanszék – Széchenyiék anyagi támogatásával – a cseh nyelv védelmében eredményesebben harcolhasson az új szlovák irodalmi nyelv, valamint az 1845. augusztusától megjelenő „Szlovák Nemzeti Újság” ellen. Az éleződő cseh–szlovák nyelvharc tehát politikai és generációs színezetet egyaránt kapott. Egyre inkább a konzervatív, „öreg” Kollárék harcává vált a – tőlük nyitottabb, újításokon és változtatásokon gondolkodó – „liberális” fiatalokból álló Štúr-csoport ellen. Ennek lényegére tapintott rá a vitát kedvelő és a tekintélyt nem tisztelő Hurban: „az új az, amire morognak”, ami ellen „nyújtózkodnak” a régi tekintélyek.²¹ A régi tekintélyek pedig igencsak „nyújtózkodtak” az új lap ellen. 1845-re ugyanis beérett Štúrék több éves erő-

feszítéseinek gyümölcse. Augusztus elsejétől hetente két alkalommal megjelenhetett a „Szlovák Nemzeti Újság” („Slovenskje Národňje Novini”).

Küzdelem a „Szlovák Nemzeti Újság”-ért

Az első szlovák lapalapítási próbálkozásokra még az 1830-as évek elején került sor, amikor a szlovák nemzetébredők néhány idősebb képviselője, Martin Hamuljak, Michal Godra és Ján Herkeľ a budai Helytartótanácsnál és a bécsi udvarnál próbálkoztak, sikertelenül. Az évtized végén, 1839-ben a fiatal štúri-nemzedék vezető képviselői (Michal Miloslav Hodža, Jozef Miloslav Hurban, August Horislav Škultéty vagy Samuel Chalupka) is kezdték felismerni egy olyan cseh mintájú politikai folyóirat szükségességét, amely eredményesen képes felvenni a harcot a magyarosító törekvésekkel szemben. Ezzel együtt néhányukban egy olyan – a magyar országgyűléshez, a bécsi udvarhoz vagy Kolowrathoz benyújtott – petíció terve is felmerült, amelyben kifejezhetik „a szlovákok saját hangját” és egyet nem értését az újabb magyarosító törvénnyel. Fr. C. Kampelík már ekkor úgy látta, hogy az ausztró-szláv irányultságú, a magyar liberális ellenzékkel nem kedvelő Fr. A. Kolowrat megnyerhető a szláv–szlovák nemzeti törekvések támogatójának. 1840-ben M. M. Hodža Zay Károlynak – akit J. M. Hurban már ekkor a szlovákok legfőbb ellenségének és a legdühödtőbb magyarosítónak tartott – felvetette egy szlovák politikai lap szükségességét, de a gróf elutasítóan reagált.

1840 késő nyarán a Halléből hazatérő Ľudovít Štúr is felismerte már, hogy a szlovák érdekek védelme és képviselete csak a politikai harc eszközeivel lehet igazán eredményes. Politikai újságra vagy folyóiratra, és parlamenti képviseletre lenne tehát szükség.²² Ez a törekvés Štúr levelezésében 1840 december végétől jól nyomon követhető.²³ Ebben az időben öt magyar újság létezett, de a szerbeknek, valamint a horvátoknak is volt már saját nyelvű lapjuk. 1841 nyarán Štúr tehát már azt fontolgatta, hogy a Helytartótanácsához, vagy egyenesen Bécshez nyújt be kérelmet egy cseh nyelvű újság, a „Národní slovenské noviny” (és „Orol Tatransky” nevű melléklete) engedélyeztetése ügyében.²⁴ A kérvényt 1841 november elején ki is dolgozta, és előbb a Helytartótanácsához, majd a bécsi Magyar Udvari Kancelláriához terjesztette be.

Ezzel egy közel 4 esztendősz küzdelem kezdődött el. Ennek során Ľudovít Štúr, J. M. Hurban, M. M. Hodža és elvtársaik a kérvényezést egyidejűleg több vonalon folytatták: audencia kérése döntést befolyásolni képes, vezető személyiségektől; horvát parlamenti képviselők, cseh nemzetébredők,

konzervatív magyar arisztokraták megnyerése az ügynek; a Helytartótanácsához és a palatinushoz, a Magyar Udvari Kancelláriához és az uralkodóhoz benyújtott kérelmek; ezek alátámasztására aláírásgyűjtő akciók szervezése a turóci, liptói, trencsényi kurtanemesek körében stb. 1842 május végén Štúrék terveiben már a „Slovenské národnj nowiny” terve szerepelt. Ez ugyan még mindig cseh nyelven jelent volna meg, de a cikkek egy része, a katolikus–evangélikus felekezeti megbékélés érdekében, már a bernaláki irodalmi nyelven készült volna.²⁵ Miután 1843 februárjában megszületett a döntés a közép-szlovák nyelvjárásra alapozott új irodalmi nyelv, a slovenčina bevezetéséről, az ezt követő kérelmekben természetesen már egy szlovák nevű és szlovák nyelvű újság, a „Slovenskje Národnje Novini”, és irodalmi melléklete, az „Orol Tatránski” terve szerepelt.

Az újság engedélyezése azonban több ok miatt is elhúzódott. Egyrészt a lassan és körülményesen dolgozó hivatalos szervek figyelme sokkal fontosabb ügyekre és eseményekre koncentrált. Az 1843/44-es magyar országgyűlésen ugyanis heves politikai és nyelvi viták folytak. Másrészt már ismert, hogy a magyar liberális ellenzék, a magyar nyelv túlzó pártolói, főleg 1842 nyarától, az első szlovák felségfolyamodvány bécsi beterjesztésétől, mindent megtettek annak érdekében, hogy Štúrék terve ne sikerüljön. Ez ugyanabba a magyar intézkedés sorozatba illeszkedett be, amelynek Štúr pozsonyi segéd-tanári állástól való megfosztása ugyanúgy a részét képezte, mint a felvidéki evangélikus líceumokban működő, „pánszláv” diákkörök feloszlata, vagy az a döntés, hogy a budai Helytartótanács – amelyet a Magyar Udvari Kancellária bízott meg azzal a feladattal, hogy alkosson véleményt Štúr politikai arculatáról – éppen Zay Károly szuperintendensre bízta a feladatot.²⁶

A Magyar Udvari Kancellária 1844. novemberi felterjesztése egy csokorba gyűjtötte össze a szlovák politikai újság pártfogóinak és ellenzőinek érveit és ellenérveit. A szlovák vezetők a lap engedélyezése mellett a következőképpen érveltek. Az újságok a nemzeti műveltség hatékony emelésének igen fontos eszközei. Mivel a szlovákok nagy része a szlovákon kívül más nyelvet nem ismer, szükség lenne egy szlovák nyelvű lapra. Egyébként is, a Magyarországon élő szlovák nép egy ilyen újság megjelenését sürgeti, akárcsak több kánonok, a nyitrai káptalan személyiségei, három evangélikus szuperintendens, valamint Turóc és Trencsén megye nagy számú nemessége is. Minden Magyarországon élő nemzetnek van saját újságja, csak a szlovákok nem örvendhetnek ilyen „jótétemény”-nek. Az újság kiadására való képességet kaucióval, 4000 arany letétbe helyezésével bizonyították. A Központi Cenzori Testület

(amelytől a Helytartótanács kért jelentést) ellenérve viszont főleg az volt, hogy „*azok között a magyarországi szlovákok között, akik eljutottak a politikai állásfoglalásig, alig akad olyan, aki a saját anyanyelvén kívül ne tudna más, főleg német és magyar nyelven, és tekintettel az egyszerű nép szegénységére és alacsony értelmi képzettségére, teljesen felesleges lenne, ha számára kártékony módon politikai újságot adnának ki. Állítólag van olyan téves állítás, hogy a magyarországi szlovákok a magyartól (!) különböző nemzetet alkotnak, de ennek még ellentmond, hogy a törvények értelmében... ők a magyar (!) nemzet részét képezik; és úgyszintén van olyan téves állítás, mintha a politikai újságok alkalmasak volnának a durva és szegény nép művelésére*”. Egyébként is J. Palkovič pozsonyi újságjának, de a besztecebányainak sem volt elég előfizetője. Végül megfogalmazódott a fontos aggodalom is: „*az említett újságot pánszláv eszmék terjesztésére és a magyar nyelv védelmezői elleni harcra akarják felhasználni...*”. Az udvari kancellária jelentése azt is megemlítette, hogy gr. Zay Károly evangélikus főfelügyelő ugyan Štúr erkölcsi karakterét nem kifogásolta, de azt már igen, hogy ő „*a sláv nyelv és a sláv nemzetiség legbuzgóbb pártolójának egyike*”.²⁷

Štúrék lapalapítási kérelmét végül is Fr. A. Kolowrat (akinél egyébként Ján Kollár is közbenjárt) karolta fel. Említettük már, hogy a cseh származású, elnémetesedett államminiszter is híve volt annak az ausztrósláv gondolatnak, hogy az átalakításra szoruló, szláv többségű Habsburg birodalomban majdan a szláv, illetve a cseh–szláv dominancia érvényesüljön. A magyar liberális ellenzék Kossuth Lajosék által vezetett radikális szárnya iránti ellenszenvé, valamint az ellenlábás Metternich-csoport gyengítésének politikai szándéka a kamarilla küzdelemben, egyaránt a szlovák újság engedélyezésére ösztönözték. 1844 januárjában tehát Kolowrat javaslatára Štúr, hogy megkerülje Zay esetleges kedvezőtlen bírálatát, a kérelmét egyenesen a bécsi udvarhoz nyújtotta be két horvát országgyűlési képviselő (Dragutin Klobučanić és Franjo Kulmer) segítségével. Kulmer báró (aki szláv tanácsadó és Kolowrat bizalmasa volt) jelentette a kapcsolatot a bécsi vezetés és a horvát politikusok konzervatív szárnya között. A befolyásos államminiszter a Magyar Udvari Kancelláriánál azt is elérte, hogy Mailáth Antal kancellár, Bedekovich alkancellár és Szögyény László tanácsos, 1844. áprilisában lényegében már nem kifogásolták a „Slovenskje Narodnje Novini” engedélyezését.²⁸ Az országgyűlésen fellángoló heves magyar–horvát viták miatt azonban az engedélyezés továbbra is késett. A kérdést a diéta befejezéséig elnapolták. Más megfontolásokból ugyan, de 1844 novembere után már a nagy hatalmú Klemens von Metternich

sem ellenezte a szlovák politikai újság megjelenését. A kancellár ugyanis 1843/44-től már úgy látta, hogy a hagyományos *divide et impera* politika új változatát, a pártatlanság látszatát keltő „kiegyenlítő politiká”-t kell alkalmazni a vitás ügyekben Bécshez forduló magyarokkal és szlávokkal szemben. A kormánynak tehát a nemzetiségi ellentétek szítása helyett inkább azok kiegyenlítésére kell törekednie, ami persze nem zárja ki sem a gyengébb nemzetiségi mozgalom óvatos támogatását az erősebb magyarokkal szemben, sem a nemzetiségi politikusok és megmozdulások állandó megfigyelését.²⁹

Így aztán a monarchia legfelső irányító szerve, az Államkonferencia 1844. november 20-i állásfoglalása már nem látott semmi kifogásolni valót az újságalapítási kérelemben. Az események ezt követően felgyorsultak. Uralkodói utasításra J. Sedlnitzky rendőrminiszter december 4-én megbízta az udvari rendőrhatalóság tanácsosát, Leopold Valentin Ferstl-t és egy meg nem nevezett pozsonyi személyt (feltételezhetően valamelyik ott tartózkodó horvát képviselőt), hogy készítsenek jelentést Štúr erkölcsi és politikai arculatáról. A névtelen megbízott jelentése többek között kiemelte, hogy Štúrnak vagyona nincs, magánoktatásból és magyarelles cikkek írásából él, amelyek már sok kellemetlenséget okoztak neki az országban. Erkölcsi életében, tudományos képzettségében és tudásában még az ellenfelei sem találhatnának semmi kifogásolni valót. Politikai alapelveiről „*általánosan ismert, hogy teljesen a szlovák érdekek bajnokai és terjesztői közé tartozik, és emiatt az ifjú szlovákok között tiszteletnek örvend*”.³⁰ L. V. Ferstl alapos jelentése szerint a körülbelül 30 esztendő, tetszetős külsejű, nőtlen Štúr már az anyatejjel magába szívta a szlovák nyelv rendkívüli szeretetét. Már hallei tanulmányai során felfigyelt a magyar fél törekvéseire, és onnan visszatérve, nyíltan kifejezte elkeseredettségét a fölött, hogy Magyarországon azt tervezik, hogy minden lehető módon elnyomják a szlovák nyelvet és irodalmat. A magyarosító Zay Károly főfelügyelő ellen nyilvános lapokban lépett fel. Ezzel sok kellemetlenség érte, főleg a magyar ellenzék részéről. A pozsonyi evangélikus konvent magyarul gondolkodó tagjai is ellene fordultak. Volt tanára, a cseh–szlovák nyelvi és irodalmi egység mellett kiálló J. Palkovič sem támogatta őt a segédtanári állás megszerzésében. A referens szerint Štúr a szlovák nyelv kiszabadulását hirdeti a cseh–illyr befolyás alól. Ez mutatja leginkább, hogy semmilyen pánszláv veszély nem fenyegeti a magyar nemzeti mozgalmat, bár Štúr a szlovákokat a magyarok ellen getjeszti. Összességében a szlovák triumvirátus vezetőjét Ferstl olyan – pánszlávizmusra nem hajló, művelt, nyelveket tudó, népszerű, az állami vezetés és az uralkodóház iránt odaadó – embernek írta le, aki „*teljesen kvalifikált a szlovák újság kiadására*”.³¹

A két jelentés alapján azután Sedlnitzky rendőrminiszter december 29-ére gyorsított ütemben elkészítette a végleges előterjesztést, amely 1845. január 1-jén került az Államtanács elé. A testület megállapította Štúrról, „*a szlovákok érdekeinek magyarországi védelmezőjéről*”, hogy „*dicséretre méltó óvatosságot és mérsékeltséget tanúsított, és teljesen hűségesen gondolkodik a hatalomról*”. Olyan ember ő, akire „*teljesen nyugodtan rá lehet bízni egy ilyen vállalkozást*”. Az uralkodónak felterjesztett javaslatot az állam- és konferencia miniszterek (Cziráky A., Nádasdy M., gr. Fr. Kolowrat és Metternich kancellár) írták alá. V. Ferdinánd végül is január 15-én engedélyezte a szlovák újság megjelenését.³² Ehhez az elővigyázatos kancellár azt a javaslatot fűzte, hogy a hatalomnak figyelnie kellene „*az intézkedés megvalósítására, hogy az újság egyszer nehozz rossz kezekbe jusson*”. Ezért az engedélyezésbe olyan módosítás beiktatását javasolta, amely Štúrnak nem biztosít tulajdonosi jogokat, mert csak „*egy személynek legyen jogosultsága az újság kiadására, aki nem változtathatja meg az újság tulajdonjogát*”.³³

Štúr középutas politikája és az aprómunka kezdete

A több éves küzdelem tehát befejeződött, noha a tovább tartó huzavonák miatt az újság csak 1845. augusztus elsejétől jelenhetett meg heti két alkalommal. A hatalom ez egyszer méltányolta a szlovákok kérését. Štúr politikai lapjának engedélyezésével a szlovák nyelvharca is a végéhez közeledett. A röpiratok és védőiratok szerepét a „Slovenskije Narodnje Novini” vette át. A lapkiadáshoz szükséges engedélyt a bécsi hatóságoktól végül is báró Kulmer horvát képviselő kapta meg. Štúr, aki az újság főszerkesztője lett, 1845. június 15-én jelentette be a „Slovenskije Narodnje Novini” és az „Orol Tatransky” megjelenését. Egyúttal részletes programot is hirdetett.³⁴

Az előfizetési felhívás és a lap első számának bevezető cikke már tudatták, hogy az új irodalmi nyelven írott lap célja és feladata: munkálkodni a szlovák protestánsok és katolikusok egy táborban való egyesítésén a slovenčina segítségével; a nemzeti élet kollektív szervezőjévé válni; széles néprétegek érdeklődését felébreszteni a közös ügyek iránt stb.³⁵ Az újság lelke Štúr volt. A vezércikkek és programcikkek nagyobb részét is ő írta. A lap hasábjain 1845–1848 között Štúr és munkatársai kidolgozták a szlovák nemzeti mozgalom (gazdasági, társadalmi, kulturális, nyelvi, oktatási, nemzeti és politikai) programját, illetve felvázolták elképzeléseik lényegét. A Zólyom szabad királyi város országgyűlési követének megválasztott Štúr pedig,

országgyűlési felszólalásaiban, 1847 végén–1848 elején tovább konkretizálta ezeket. Szlovák történészek értékelése szerint a Štúr által vezetett lap a nehéz körülmények ellenére a nemzeti mozgalom legfontosabb szócsövénévé vált, amelynek segítségével a szlovák mozgalom fontos lépést tett az addigi nyelvi, oktatási és kulturális kérésektől a politikai követelések felé.³⁶

A „Szlovák Nemzeti Újság”-nak szépirodalmi melléklete is volt: az „Orol Tatranski” („Tátrai Sas”). A szlovák nemzeti mozgalom szárnypróbálgatásainak újabb jelei voltak az 1840-es évek közepétől sorra megjelenő egyéb kiadványok, szervezetek, egyesületek is. Még 1842-ben jelent meg a nemzeti ébresztés fontos orgánuma, a „Nitra” („Nyitra”) c. irodalmi almanach, J. M. Hurban szerkesztésében. Az évkönyv első kötete még a régi, bibliai cseh nyelven készült, de az 1844-ben kiadott második kötet már az új irodalmi nyelven jelent meg. Az is figyelemre méltó, hogy a szerkesztő ezt már nem a cseheknek, morvákknak és szlovákoknak ajánlotta, mint az elsőt, hanem kizárólag a szlovákoknak. 1846-ban Hurban új folyóiratot is alapított „Szlovák Szemle” („Slovenské Pohľady”) címmel, amely kis megszakítással 1852-ig működött. Eközben a szlovák triumvirátus harmadik tagja sem tétlenkedett. 1844. szeptember 27-én Liptószentmiklóson M. M. Hodža megalapította a „Tatrin” („Tátra”) irodalmi és könyvkiadó társulatot, amelynek ő lett az elnöke. Az egyesület bevallott célja az volt, hogy „a szlovák élet és nemzet híveinek egyesület”-évé váljék, s hogy egyesítse a három pártra szakadt értelmiséget.³⁷ 1845-ben megalakult a Jednota (Jednota slovenskej mládeže – Szlovák Ifjúság Egyesülése) is. Feladata a felvidéki evangélikus líceumokban működő diák-egyletek összefogása volt.³⁸

A szláv–szlovák nemzeti törekvések legfontosabb bázisai ugyanis az 1830-as évek közepétől szerveződni kezdő evangélikus diákkörök voltak. Az 1830-as évek végétől ezek a – pozsonyi, lőcsei, késmárki, eperjesi, selmebányai stb. líceumokban megalakuló irodalmi diáktársaságokból kikerülő – „ifjú szlovákok” alkották a Štúr körül tömörülő Ifjú Szlovákia Mozgalom (Hnutie mládeho Slovenská) gerincét. Tevékenységük központja a pozsonyi líceumban 1829 óta működő Cseh–Szláv Társaság (Společnost česko-slovanská) lett, amelynek vezetőségébe Štúr az 1830-as évek közepén került be. A Társaságban és a Cseh–Szláv Nyelv és Irodalom Tanszéken tevékenykedő Štúr azután tervszerű kapcsolatokat épített ki a felvidéki diákkörökkel.

Ám a magyar világi és evangélikus egyházi hatóságok – a „hazaáruló pánszláv agitáció” vádjával – erősödő támadásokat intéztek a diákcsoportok ellen. Többször hivatalosan fel is oszlatták azokat, ám a tevékenységüket

teljesen beszüntetni soha nem sikerült. Jó példája ennek a lőcsei líceum irata, amely még 1847-ben is erősen védekezett az ellen a vád ellen, hogy a líceumon belül pánszláv irodalmi körök működnek.³⁹ Štúr is alig tért haza két éves német tanulmányútjáról, Halléból, s 1840 őszén épphogy elfoglalta helyét a pozsonyi líceum helyettes tanári katedráján, 1843 végén–1844 elején máris távoznia kellett. A vele szimpatizáló diákok, tiltakozásuk jeléül, csikorgó hidegben tüntetőleg átvonultak a lőcsei líceumba. Állítólag ezen az úton énekelték először a – később nemzeti himnusszá lett – „Zeng az ég a Tátrán” („Nad Tatrou sa blyská”) kezdetű éneket. A szövegét, egy szlovák népdal dallamára, diáktársuk, Janko Matuška írta.⁴⁰ A Ján Francisci által vezetett lőcsei szlovák diákok a pozsonyi egyesület mintájára megalakították a Jednotát. A szervezet a (hivatalosan betiltott, de a felvidéki líceumokban titokban mégis) tovább működő ifjúsági csoportok központjává vált, s szoros kapcsolatot épített ki a „Tatrín”-nal is.⁴¹

Ők is bekapcsolódtak abba az össznemzeti méretű „apró munká”-ba, amelyet L. Štúrék, a „Tatrín” és a „Szlovák Nemzeti Újság” indítottak el a szlovák nép felemelése, nemzeti öntudatra ébresztése, s ez által nemzeti mozgalomba való bevonása céljából. Ennek megfelelően szerte a Felvidéken mértékletességi (józansági) egyesületeket szerveztek az iszákosság leküzdésére. Műkedvelő színjátszó körök, dalárdák, vasárnapi iskolák és egyéb társulatok alakultak a lakosság aktív közéleti tevékenységének serkentésére, a felnőtt analfabétizmus csökkentésére, a szlovák nyelvűség erősítésére. A bálók, színházi előadások, különböző szórakozások szintén a nemzeti közösség, a nemzeti öntudatosítás szolgálatában álltak. Az elmaradott és tőkeszegény Felső-Magyarország elmaradottságának enyhítése céljából gazdasági egyesületek, takarékpénztárak és más egyesületek felállítását is tervezték. Nagy súlyt fektettek a műveltség és az ismeretterjesztő irodalom terjesztésére is.⁴²

Ezek az erőfeszítések hoztak ugyan némi eredményt, de a felsorolt társaságok többnyire csak igen rövid életűek voltak. 1848 előtt az alapvető célt, az elmaradott szlovák lakosság nemzeti céloknak történő megnyerését sem sikerült elérni. Ugyanakkor az a gondolat, hogy nyitni kell a nép felé, feltétlenül helyes volt Štúrék részéről. Szoros kapcsolatban volt azzal az alapvető felismeréssel, hogy a kitűzött nemzeti feladatok megvalósítása érdekében nem elegendő az addig követett – és Ján Kollárék által továbbra is szorgalmazott – taktika folytatása: a rokon szláv népekre történő kizárólagos támaszkodás; a konzervatív, udvarhoz hű arisztokráciára és a bécsi udvar ingatag kegyére való hagyatkozás. Ezek mellett belső támaszokra is szükség

van. Egyrészt tehát az elmaradott, öntudatlan szlovák nép felé kell fordulni, másrészt pedig, bizonyos közös kérdésekben, meg kell próbálni az együttműködést a nacionalista, liberális magyar nemesi ellenzékkel is.

Ennek az összetett politikának a megvalósítása igen rugalmas, kompromisszumos taktikát kívánt. Štúrnak – akinek talán a mentalitásából fakadt ez a fajta mérsékelt politizálás – nagyfokú óvatosságra, lojalításra és mértékletességre volt szüksége. Egyidejűleg több vasat kellett ugyanis a tűzben tartania ahhoz, hogy ne rontsa el, vagy ne rontsa tovább a viszonyt a bécsi udvarral, az ellenzéki magyar liberálisokkal, a szlovák ügy konzervatív támogatóival, a fejlettebb és erősebb cseh, valamint délszláv mozgalom vezetőivel, a szlovák katolikusokkal és evangélikusokkal, vagy saját, radikális szemléletű vezető társaival. Ez a középutas politizálás állandósuló belső nézeteltérésekhez, személyes konfliktusokhoz vezetett a Štúr-követőkön belül ugyanúgy, mint a triumvirátuson belül. A vita főleg a Szlovák Nemzeti Újság vezetése, bizonytalan politikai irányvonala és harcossága körül folyt. Štúr „arany középutas” politikája nem volt elég határozott, ezért nem lehetett elég meggyőző és mindenben elfogadható sem a mérsékelt, sem a radikális nézeteket vallók számára. Ez utóbbiakhoz tartozott Ján Francisci, Janko Král’ vagy J. M. Hurban is. A radikálisok Štúr szemére vetették, hogy a szerkesztőségben nem osztja szét a munkát, hogy önző módon mindenbe beleavatkozik, hogy tehát diktatórikus hajlamai vannak. Hiába hivatkozott arra, hogy a lapnak tekintettel kell lennie a cenzúrára. 1845 őszén a következőképpen indokolta meg lapja lojalitását. *„Szlovák politikai lapnak Magyarországon a magyar közjog alapján kell állnia, mert különben még csak meg sem moccanhat”*. Már pedig a cenzúra az, *„ami erősebb, határozottabb, mindent töröl és könyörtelenül kihúzza... , s az emberek azután azt mondják, hogy a lap nem lép fel bátran! Hogy lépjen fel, ha nem lehet!”*⁴³

Tekintettel kellett lenni az osztrák kormány és a magyar liberális ellenzék tűrőképességére is. Óvatosságra, lojalításra és mértékletességre volt tehát itt is szükség. A lényeg az, hogy a lap nem volt elég konzervatív sem a szlovák nemesség, sem Kollárék számára. Viszont Štúr politikáját a radikálisok sem tartották eléggé szabadelvűnek és progresszívnek.⁴⁴ Ezt az ellentmondásos taktikát és nem könnyű helyzetet tömören és érthetően Štúr maga jellemezte. Vannak, akik azt akarják – írta S. B. Hroboňnak 1846. február 8-án –, hogy a liberálisokkal tartsunk, *„anélkül, hogy tudnák, hogy rájuk csak felfuvalkodott arisztokratizmus és makacs magyarizmus (jellemző)*. A liberálisok meg fenyegetőznek, mert jól tudják, hogy *„mi a népért és a szlovák népért dolgozunk”*.

Mit akarnak hát a liberálisokkal együttműködést szorgalmazók? „*Vajon nem tudják, hogy a hatalomtól kaptuk a (lap)engedélyt, hogy nekünk kedvez, a Tatrínt megerősíti és katedrát engedélyez Pesten? Tán ellene írjunk?*”⁴⁵

Végül is ezek a Štúr-csoporton, és a vezetést jelentő „szlovák triumvirátus”-on belüli viták nem vezettek szakadáshoz, még frakciók kialakulásához sem. Lényegében az azonos csoportosuláshoz tartozók és azonos célokat követők taktikai, szemléletbeli eltéréseiről, vitáiról volt itt szó. 1848. márciusa pedig a szlovák vezetők és mozgalom számára is teljesen új helyzetet teremtett.

9. A márciusi vívmányok felvidéki fogadtatása

Az örömteli várakozás napjai

A pesti forradalom és a márciusi vívmányok hírére a felső-magyarországi vármegyék szlovák lakossága örömteli várakozással fogadta. Lelkesen üdvözölték a jogegyenlőséget, a jobbágyfelszabadítást, és a rájuk is kiterjesztett szabadság egyéb vívmányait.¹ A forradalmi változásokkal, valamint a megalakuló Batthyány-kormányral rokonszenvező közhangulatot jól tükrözték a felvidéki törvényhatóságok és szabad királyi városok kormányhoz küldött üdvözlő feliratai, amelyekből a nemesség, a polgárság, az értelmiség és a felszabadított parasztság rokonszenvező álláspontja csendült ki. A március 17-i miniszterelnöki körlevél felszólítása után ugyanis mindenütt közgyűléseket és népgyűléseket tartottak, amelyeken a reformokat ismertették.²

A szlovák lakosság zöme (néhány szláv–szlovák szemléletű evangélikus „nemzetébresztő”-től eltekintve) nem a „jó uralkodó”-hoz, sokkal inkább a magyar kormányhoz és személyesen Kossuth Lajos nevéhez kapcsolta a „márciusi szabadság”-ot. 1848. áprilisában, Pozsonyban a kiváló cseh demokratának, Josef Václav Fričnek fel is tűnt, hogy: „*bármelyik kirakatba néztem, mindenütt megtaláltam Magyarország akkori legnépszerűbb férfjának, nagy szónokának és agitátorának, Kossuth Lajosnak képmását vagy mellszobrát. Megtaláltam őt a kendőkön, dohányszelencéken, sőt még a papírzacskókon is, amelyekben a dohányt árulták.*”³ A szlovák népnek is „szabadságot adó” Kossuthról és Batthyányról a Felvidéken számos dicsőítő népdal született. A szlovák evangélikus lelkészek legnagyobb része pedig hálaadó templomi beszédekben, áradó énekekben vagy versekben üdvözölte